

Обґрунтування до теми «Дослідження інфраструктури середньовічного городища Чорнобиль та підготовка його до музеєфікації»

Одним із напрямів робіт зі збереження історико-культурної спадщини у зоні Чорнобильської катастрофи є наукова інвентаризація нерухомих пам'яток історії та культури, яка проводиться з метою їх обліку та розробки охоронних заходів.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення «забезпечується охорона природних, історичних та етнокультурних пам'яток відповідно до чинного законодавства» (ст. 14). Згідно із Законом України «Про охорону культурної спадщини» на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення «управління охороною культурної спадщини здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення» (п. 2 ст. 3). Безпосереднім виконавцем комплексу заходів щодо організації збереження й охорони об'єктів історико-культурної спадщини на території зони відчуження виступає підпорядкований ДАЗВ України Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф.

У результаті археологічних розвідок у 2003 р. була відкрита пам'ятка національного значення – літописний Чорнобиль (перша згадка про який відноситься до 1193 року). З 2004 р. працівники ДНЦЗКСТК розпочали археологічне дослідження середньовічного городища та прилеглих околиць, яке триває донині. Як свідчать знайдені артефакти (численні фрагменти кераміки, вироби зі скла, металу й кістки, остеологічні залишки свійських і диких тварин), вже у X ст. тут було поселення сільського типу, яке в XI – XII ст. переросло у середньовічне місто – сторожовий форпост на шляху «з варяг у греки».

Крім того, під час розкопок на городищі було виявлено ряд цікавих археологічних об'єктів – залишки печей та плавильних горнів (можливо для виробництва металу або скла), а на околицях найближчого села Лелів зафіксовано добре збережені оборонні вали іншого городища (можливо також киеворуського часу), які є перспективними для музеєфікації. Нині ведуться пошуки оборонного рову Чорнобильської фортеці та місця розташування посади або окольного міста.

Частина виявлених під час розкопок Чорнобильського городища рухомих пам'яток матеріальної культури X ст. – XIII ст. представлена у постійно діючій виставковій експозиції «Пам'ять про отчий край», яка відкрилася для відвідувачів весною 2016 року у м. Чорнобилі. Проте й нерухомі археологічні об'єкти, такі як залишки жител, господарських, виробничих та оборонних споруд, що розташовані як на самому городищі, так і в його околицях, після проведення їх музеєфікації, могли б увійти до екскурсійної мережі відвідування зони відчуження. У перспективі досліджений на всій площі літописний

Чорнобиль, реконструйований на рівні сучасних технічних досягнень, міг би стати потужним пізнавальним туристичним об'єктом.

У межах запланованої НДР передбачається отримання нових даних стосовно планіграфії середньовічного Чорнобиля, що дозволить виявити, визначити та підготувати до музеєфікації найбільш збережені й перспективні об'єкти городища літописного Чорнобиля та прилеглих до нього територій, а також скласти попередній план реконструкції дослідженої частини городища.

Зважаючи на те, що археологічна пам'ятка «Літописний Чорнобиль» впродовж 12 років досліджувалася працівниками ДНВП «Центр захисту культурної спадщини від надзвичайних ситуацій МНС України та його правонаступником Державним науковим центром захисту культурної спадщини від техногенних катастроф ДАЗВ України, пріоритетне право на продовження цих досліджень належить фахівцям сектору археології і пам'яткознавства ДНЦЗКСТК, що підтверджують «Відкриті листи» на проведення наукового дослідження цієї пам'ятки, видані Інститутом археології НАН України, та дозволи на проведення археологічних розвідок і розкопок, видані Міністерством культури України. Крім того, ДНЦЗКСТК має спеціальний дозвіл на право провадження зазначеної діяльності у зоні відчуження (№ 001125 від 14.09.2016).